

ORGELCOMMISSIE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

0580.0.0.V.

's-GRAVENHAGE, 6 november 1970.
LAAN COPEL VAN CATTENBURCH 69
TELEFOON 070/11 75 42

aan het college van kerkvoogden
der Hervormde Gemeente,
p.a.eerwaarde Heer G.Naber,
Eursingerkerkweg 17,
HAVELTE.- (Dr)

Eerwaarde Heren,

Hiermede hebben wij het genoegen U een voorlopig advies uit te brengen, als bedoeld in artikel 2 van de generale regeling voor de werkwijze van de orgelcommissie.

Het orgel, dat gebouwd is door de orgelmaker van Oeckelen (volgens mededelingen ter plaatse zou het orgel dateren van 1819 en afkomstig zijn uit een afgebroken kerkgebouw te Assen) heeft de volgende dispositie:

<u>Hoofdwerk:</u>		<u>Bovenwerk:</u>	
Bourdon	16'	Holfluit	8'
Prestant	16' (disc.)	Viola di gamba	8'
Prestant	8'	Quintadeen	8'
Salicionaal	8'	Fluit	4'
Holpijp	8'	Fluit	2'
Octaaf	4'	Dulciaan	8' (bas en disc.)
Fluit	4'	Muette (loos register)	
Quint	3'		
Octaaf	2'	Koppel bas en discant	
Mixtuur	3-4 sterk		
Trompet	8'		
Muette (loos register)			

omvang manualen: C - f3
omvang aangehangen pedaal: C - e kl.oct.

Het pijpwerk (ten dele zeer dikwandig) is kennelijk al eens onderhanden genomen geweest, hetgeen zich manifesteert in het volgende: vele pijpen zijn verlengd, expressions (steminsnijdingen) zijn dichtgesoldeerd en hier en daar zijn opsneden verlaagd. Het register Mixtuur bestaat -ten dele althans- uit nieuw pijpwerk. Het lijkt ons niet onwaarschijnlijk, dat dit alles het uitvloeisel is van een poging om de klank van het instrument aan te passen aan hedendaagse inzichten. Hoewel de oorspronkelijke staat van het pijpwerk door dit alles verloren is gegaan kan niet worden ontkend, dat de klank van het orgel op zichzelf beschouwd, niet onaantrekkelijk is.

Waarschijnlijk dank zij de hierboven genoemde maatregelen ten aanzien van het pijpwerk bevindt dit zich -ondanks de slechte toestand, waarin de windladen verkeren- in een goede staat.

Het frontpijpwerk is bedekt met een laag aluminiumverf.

ORGELCOMMISSIE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

0580.0.0.V.

-2-

's-GRAVENHAGE, 6 november 1970.

LAAN COPES VAN CATTENBURCH 69
TELEFOON 070/11 75 42

Wat de windladen betreft: deze vertonen bij de blinde proef (het neerdrukken van een zo groot mogelijk aantal toetsen bij gesloten registers) veel windverlies. Hierbij rekening houdende met het feit, dat het onderzoek plaatsvond in een vochtige periode, zodat allerlei scheuren en kieren dicht getrokken zullen zijn geweest, moet worden opgemerkt, dat de toestand, waarin de laden verkeren, zeer slecht genoemd moet worden. Voor het pijpwerk, dat ten dele wordt gestemd door de bovenranden uit- of in te wrijven, kan dit desastreus zijn.

Het toetsmechaniek rammelt door slijtage van draaipunten. Welarmen lijken vernieuwd te zijn.

Ook de windvoorziening van het orgel is niet meer de originele. Naast het orgel bevindt zich een magazijnbalg, terwijl voor het bovenwerk in het instrument een reguleur is aangebracht. Bij de balg staat de elektrische windmachine opgesteld in een omkisting van zachtboard. Bij het aanlopen maakt deze machine zeer veel lawaai. De omkisting lijkt niet voldoende en is stellig niet duurzaam. In het orgel bevindt zich zeer veel stof.

Het orgel achten wij een restauratie ten volle waard. Deze zal in de eerste plaats dienen te betreffen de windladen, welke gedemonteerd moeten worden, opnieuw moeten worden verlijmd, van nieuwe afdichtingen van boven- en onderzijden moeten worden voorzien (bij voorkeur trekvrĳe platen en perkament), terwijl een verende sleepconstructie moet worden aangebracht opdat de slepen bij alle atmosferische omstandigheden licht blijven functioneren en geen wind, voor het pijpwerk bestemd, verloren gaat. Vervolgens dient de windmachine een doelmatigere en duurzamere omkisting te verkrijgen, waarbij nagegaan dient te worden, of op deze wijze het hinderlijke aanloopgeruis niet meer in de kerkruimte doordringt. Zo dit niet afdoende mocht zijn, moet worden onderzocht of misschien door een vervanging van de lagers een geruisarme werking kan worden verkregen. Mocht ook dit niet baten dan is vervanging van de machine de enige oplossing.

Het gerammel van het toetsmechaniek kan voor een belangrijk deel worden geëlimineerd door het goedpassend maken van de draaipunten en het aanbrengen van bevoering op punten, waar dit de speelaard niet beïnvloedt.

Uiteraard zullen eventuele lekkages in de balgen en/of de kanalen moeten worden gedicht. Bij het houten pijpwerk zal moeten worden nagegaan of dit niet gescheurd is tengevolge van de uitdroging.

Wat het metalen pijpwerk betreft stellen wij voor om dit te laten in de toestand, waarin dit zich momenteel bevindt.

Blijkens telefonisch bij de rijksdienst voor de Monumentenzorg ingewonnen informatie komt Uw orgel voor op de zgn. Monumentenlijst (bouwer P.v.Oeckelen, bouwjaar 1819, uit Assen overgebracht 1897). Met het oog op de plaatsgevonden hebbende wijzigingen aan het orgel, zullen wij de rijksadviseur voor orgels -door middels van toezending van een doorslag dezes- vragen of deze bereid is gunstig te adviseren als U te gelegener tijd een subsidie-aanvraag indient.

ORGELCOMMISSIE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

0580.0.0.V.

-3-

's-GRAVENHAGE, 6 november 1970.

LAAN COPES VAN CATTENBURCH 69
TELEFOON 070/11 75 42

Indien zulks het geval zou zijn, dan kan in een later stadium (bij de opstelling van het restauratieplan) met de rijksadviseur worden overlegd of zijns inziens terugbrengen van het pijpwerk in oorspronkelijke staat -zo mogelijk- gewenst is. Na ontvangst van bericht van de rijksadviseur -hetgeen nog wel even kan aanlopen- zullen wij dit aan U doorgeven.

Komende tot een beoordeling van de ons gezonden -hierbij retourgaande- offerte van de firma Walcker te Ludwigsburg, berichten wij het volgende: Het valt op, dat de firma Walcker in haar beoordeling van de staat, waarin het orgel zich bevindt, beperkt tot uiterlijkheden als de vervuiling van het binnenwerk en het rammelen van het pedaalmechaniek. Het verreweg belangrijkste euvel, de lekkage in de windladen, wordt zelfs niet genoemd. Men spreekt uitsluitend van het nazien van de laden. Dat daarmee geen restauratie bedoeld wordt is -gelet op de in de offerte genoemde prijzen- evident. Moeilijk kan volgehouden worden, dat de toestand, waarin de windladen verkeren "Schäden" zijn "die vor Ausbau des Pfeifenwerkes nicht festzustellen waren".

Met voorgestelde voorzieningen kunnen wij (enkele daar gelaten) het niet eens zijn: vernieuwing van het pedaalklavier (NB met een vergroting van de omvang tot liefst a eengestreept!) en vervanging van het originele eikehouten welbord, achten wij noch noodzakelijk noch -met het oog op de historiciteit van deze onderdelen- wenselijk.

Dat het pijpwerk enigszins geëgaliseerd moet worden na reiniging van het inwendige van het orgel lijkt ons zeer aannemelijk. Wij zien niet in en achten het evenmin wenselijk, dat het "gründlich nachintoniert" moet worden.

Hoewel de omvang van de geoffreerde werkzaamheden uit de omschrijving niet geheel en al blijkt, lijken de bedragen, genoemd in de offerte, laag, vooral, wanneer men er rekening mede houdt, dat voor de werkzaamheden een monteur uit Ludwigsburg moet komen.

Desalniettemin moeten wij U sterk ontraden om op de offerte in te gaan. Wat ons bekend is van de firma Walcker (wij namen kennis van enige harer nieuwe orgels in Duitsland en wij hebben enige malen met de Heer Walcker van gedachten gewisseld) geeft ons geen vrijmoedigheid om mee te werken aan de introductie van deze firma in ons land. Op restauratiegebied kennen wij geen werk van deze firma; wij zijn er echter -gelet op het U geoffreerde- niet gerust op, dat ^{men} ten aanzien van een oud orgel de nodige piëteit zal opbrengen. Zulks past ook niet in het productie-proces van deze firma. Overigens lijkt het weinig waarschijnlijk, dat van rijkswege -zo de kosten van de restauratie subsidiabel zouden blijken- zou worden ingestemd met de inschakeling van de firma Walcker, resp. met de door deze geoffreerde werkzaamheden.

Wij adviseren U zich allereerst te voorzien van de bijstand van een ervaren adviseur. Deze zal een gedetailleerd restauratieplan voor U opstellen,

ORGELCOMMISSIE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

0580.0.0.V.

-4-

's-GRAVENHAGE, 6 november 1970.
LAAN COPEL VAN CATTENBURCH 69
TELEFOON 070/11 75 42

eventueel de contacten met Monumentenzorg voor U onderhouden, met U een orgelmaker kiezen, die voor de restauratie in aanmerking komt en tenslotte het werk controleren en keuren. U kunt daarbij voorts rekenen op de bijstand van onze commissie; voor nadere toelichting mogen wij U wel verwijzen naar bijgevoegd (vervolg-) stenoil over de werkwijze.

Wij noemen U de namen van een drietal adviseurs, voor wier bekwaamheid wij ten volle kunnen instaan en die ook voor de rijksoverheid acceptabel zijn, t.w. (in alfabetische volgorde) de Heren K.R.Bolt te Haarlem, L.E.Erné te Utrecht en W.R.Talsma te Amsterdam. Gaarne zullen wij U met één hunner in contact brengen, waartoe wij Uw berichten met belangstelling tegemoetzien. Indien gewenst is op aanvraag te verkrijgen een model-contract als bedoeld in artikel 2 van de generale regeling, inzake de wederzijdse plichten en rechten tussen kerkvoogdij en adviseur.

Uiteraard komen verschillende orgelmakers in aanmerking voor de restauratie van Uw orgel. Wij willen speciaal Uw aandacht vestigen op de orgelmakers Blank te Herwijnen en Reil te Heerde, die beiden uitstekend werk leveren tegen naar verhouding lage prijzen.

Het lijkt geen twijfel, of het orgel heeft in sterke mate geleden door uitdroging als gevolg van de verwarming.

Wij adviseren U met betrekking hiertoe om de verwarming gedurende het stookseizoen ook op werkdagen matig te stoken, opdat de vloer en de muren van het kerkgebouw niet te zeer afkoelen.

Gedurende de zondagen behoeft de verwarming dan niet op volle capaciteit gestookt te worden, doch kan worden volstaan met een matige verwarming, want de kerkgangers zullen zich vrij spoedig behaaglijk voelen omdat de muren en de vloer geen koude afstralen, welke men als tocht ervaart.

Op deze wijze zal de relatieve vochtigheid van de lucht in het kerkgebouw zo hoog als maar enigszins bij verwarming van het gebouw mogelijk is, blijven.

Wij delen U nog mede, dat Uw orgel verzekerd dient te zijn op basis van vervangingswaarde, berekend naar de bouw van een goed mechanisch orgel van gelijke grootte en wel voor een bedrag van f 125.000,-

In het vertrouwen U van dienst te zijn geweest, verblijven wij

Hoogachtend,

namens de Orgelcommissie
der Ned. Hervormde Kerk:

H/ok.

(S.C.de Waard-secretaris)